

Posudek disertační práce

Jméno autora práce: Alexander Mušinka

Název práce: Formy a mechanismy marginalizácie Rómov na východnom Slovensku

Vypracováno: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Ústav etnologie,
Praha 2009

Jak autor sám v úvodu píše, práce je tématicky oproti názvu a původní propozici zúžena na problematiku marginalizace Romů v Prešovském kraji Slovenské republiky. Vychází zejména z dlouhodobých výzkumů, které autor v lokalitách obydlených Romy od roku 1998 realizoval, zejména z poznatků z obce Svinia, kde působil od roku 2004 a dále z dat získaných při participaci na projektech *Sociodemografické mapovanie rómskych komunit na Slovensku* a *Atlas rómskych komunit*.

V úvodních pasážích práce autor upřesňuje termíny, které používá. V této části dominuje Mušinkovo vymezení označení Rom, na němž je pozitivní, že kombinuje literu zákona, která vymezuje příslušníka menšiny, akademické poznatky o deklarování etnicity a praxi na východním Slovensku.

První část práce je věnována otázce prostorové lokace a sociodemografických charakteristik Romů v Prešovském kraji. Autor zde pracuje s kvalifikovaným odhadem počtu osob, kterým je příslušnost k Romům připisována majoritním obyvatelstvem. Tyto počty jsou, tak jako v jiných regionech Slovenska mnohem vyšší, než kolik osob se jako Romové deklaruje ve sčítání. Autor se k této otázce vyjadřuje v metodologické kapitole. Přes to bych ho ještě při obhajobě požádal, aby upřesnil, kdy a za jakých podmínek byly odhady vytvářeny. Dále bych požádal o upřesnění, jak zohledňují Romy, kteří nežijí v sociálně vyloučených komunitách, ale jsou rozptýleni mezi ostatními městskými obyvateli. Alexander Mušinka se sice o „Romech integrovaných v rozptýlu“ též zmiňuje (např. s. 42, 45 ad.), ale techniku kvalifikovaného odhadu už dále neupřesňuje.

Do první části práce je zařazena řada tabulek s počty Romů v jednotlivých lokalitách a s jejich charakteristikami. Přestože v úvodních pasážích práce autor rámcově uvádí, odkud čerpal data, domnívám se, že by bylo vhodné, aby zdroj dat uváděl pro každou tabulku zvlášť. Předejde se tak zbytečným nedorozuměním.

Užitečné je též Mušinkovo rozlišování mezi prostorovou a sociální marginalizací. Na praktických příkladech ukazuje, že jeden typ marginalizace neimplikuje druhý typ. Oddělení obou typů marginalizace od sebe ale přináší otázku, zda prostorové odloučení je bez sociální marginalizace ještě pořád prostorovou marginalizací. Pravděpodobně ano, pokud díky prostorovému odloučení má obyvatel obce ztížený přístup ke službám, které obec poskytuje (společný vodovod, kanalizace, nákupní možnosti atd.). Přes to bych ještě uvítal upřesnění, kde je hranice mezi prostorovým odloučením a marginalizací.

Druhá část práce se zaměřuje na integrační programy realizované v marginalizovaných romských komunitách. Základní autorova teze k těmto programům zní, že analyzované projekty realizované v Prešovském kraji a přímo deklarující integrační ambice jsou v drtivé většině explicitně segregační nebo nemají reálnou šanci integrační procesy zahájit (s. 63). Dokazuje to přesvědčivě zejména na výstavbě domků pro Romy, které sice zlepšují situaci v sociálně vyloučených lokalitách, ale nemají nic společného s integrací. Méně přesvědčivý je tentýž argument u programů na zavádění asistentů učitelů, kde Alexander Mušinka ukazuje, že asistenti učitele pracují zejména v sociálně segregovaných romských třídách. To je sice pravda, ale na druhou stranu zkvalitnění vzdělanostní úrovně Romů, byť v etnicky segregovaném školství, může alespoň některým absolventům napomoci k integraci na trh práce. Stejně tak v komunitních centrech mohou v prostorově segregovaném prostředí Romové získat dovednosti, které by jim mohly napomoci k integraci bez toho, aby samotná komunitní centra integraci simulovala. Samozřejmě však souhlasím, že to přímá cesta k integraci není.

V třetí části textu se Alexander Mušinka zaměřil znovu na téma bydlení, tentokrát na základě vlastního pozorování v obcích Svinia, Prešov a Velký Šariš. Předkládá rozsáhlé případové studie, v nichž je čtenář podrobně zasvěcen do místní situace a do sledu sociálních akcí, které dokreslují obecnější Mušinkovy teze o problematice sociální marginalizace a s ní související prostorové segregace romských obyvatel Prešovského kraje.

V závěru autor zdůrazňuje tezi, že k prostorové marginalizaci dochází zejména prostřednictvím mechanismů rozvíjených na lokální úrovni místními obyvateli, kteří k tomu využívají skutečnosti, že jsou vlastníky nemovitostí a romské pokusy o integraci programově blokují. Tento závěr koresponduje s případovými studiemi v textu.

Práce po formální a obsahové stránce odpovídá požadavkům na disertační práce.

Práci doporučuji k obhajobě,

Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
Oddělení
Praha 1, nám. J. Palachá, 116 38

PhDr. Zdeněk Uherek, CSc.